

ביקור חולים

VISITING THE SICK

אור פנינה, הר נוף

A] The Torah Source

1. א מצות עשה של דבריהם - לבקר חולים, ולנחם אבלים, ולהוציא המת, ולהכניס הכלה, וללוות האורחים, ולהתעסק בכל צרכי הקבורה, לשאת על הכתף, ולילך לפניו, ולספוד, ולחפור, ולקבור, וכך לשמח הכלה והחתן, ולסעדם בכל צרכיהם. ואלו הן גמילות חסדים שבגופו שאין להם שיעור. אף על פי שכל מצות אלו מדבריהם הרי הן בכלל 'ואהבת לרעך כמוך' - כל הדברים שאתה רוצה שיעשו אותם לך אחרים עשה אתה אותן לאחיך בתורה ובמצות

רמב"ם הלכות אבל פרק יד הלכה א

The Rambam explains that many of the mitzvot of chesed, including bikur cholim are chiuvin miderabbanan but involve a kiyum of the mitzvah min haTorah of 'ahavat re'im'

2. ואמר רבי חמא ברבי חנינא, מאי דכתיב: (דברים יג) אחרי ה' אלהיכם תלכו? וכי אפשר לו לאדם להלך אחר שכינה? והלא כבר נאמר: (דברים ד) כי ה' אלהיך אש אוכלה הוא! אלא להלך אחר מדותיו של הקב"ה, מה הוא מלביש ערומים, דכתיב: (בראשית ג) ויעש ה' אלקים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם, אף אתה הלבש ערומים; הקב"ה ביקר חולים, דכתיב: (בראשית יח) וירא אליו ה' באלוני ממרא, אף אתה בקר חולים; הקב"ה ניחם אבלים, דכתיב: (בראשית כה) ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלהים את יצחק בנו, אף אתה נחם אבלים; הקב"ה קבר מתים, דכתיב: (דברים לד) ויקבר אותו בגיא, אף אתה קבור מתים.

סוטה יז.

We see that there is also an overarching mitzvah of 'vehalachta bedrachav' - to copy the midot of G-d. So, just as He performed bikur cholim, so must we. In essence this is an mitzvah bein adam lemakom - bringing us closer to Hashem

3. דתני רב יוסף: (שמות י"ח) וְהִזְהַרְתָּ אֹתָם אֶת-הַחֻקִּים וְאֶת-הַתּוֹרוֹת וְהוֹדַעְתָּ לָהֶם אֶת-הַדְּרֹךְ יִלְכוּ בָהּ וְאֶת-הַמַּעֲשֵׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ; וְהוֹדַעַת לָהֶם - זֶה בֵּית חַיִּיהֶם, אֶת הַדְּרֹךְ - זֶה גְּמִילוֹת חֲסִדִּים, יִלְכוּ - זֶה בִּיקוּר חוֹלִים, בָּהּ - זֶה קְבוּרָה, וְאֶת הַמַּעֲשֵׂה - זֶה הַדִּין, אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ - זֶה לַפְּנִים מִשׁוֹרֵת הַדִּין

בבא מציעא ל:

Chazal also specifically derive the mitzvah of bikur cholim from a passuk. But is this a limmud or an asmachta?

4. ואמר ילכו זו בקור חולים כו' דבהליכתו שם בלחוד בלי שום מעשה מקיימה

מהרש"א חידושי אגדות מסכת בבא מציעא דף ל עמוד ב

The derivation from ילכו underlines the nature of bikur cholim - you must go to them! Moreover, the very act of going constitutes the mitzvah

5. מ'ו לגמול חסדים - דכתיב 'וְהוֹדַעְתָּ לָהֶם אֶת-הַדְּרֹךְ יִלְכוּ בָהּ'. וכן אמר 'והלכת בדרכיו': מ'ז לבקר חולים - דכתיב 'והלכת בדרכיו'

סמ"ק - מצוות מ'ו-מ'ז

The Smak (Sefer Mitzvot Katan) clearly learns bikur cholim as an independent mitzvah of the 613

B] The Halachic Elements of the Mitzvah

6. ושמעין מהכא דבקר חולים כדי (א) שיכבדו וירבצו לפניו ויעשו לו הצרכים הצריכים לחליו (ב) וימצא נחת רוח עם חבירו (ג) ועוד כדי שיכוין דעתו לרחמים ויבקש עליו כדתניא (מ"ק ה.) 'וטמא טמא יקרא'. צריך להודיע צערן לרבים ורבים מבקשים עליו רחמים. הלכך המבקר את החולה ולא ביקש עליו רחמים לא קיים המצוה

תורת האדם לרמבן שער המיחוש

The Ramban lists 3 main aspects of bikur cholim - (a) helping out with the physical needs of the choleh; (b) being there

for their emotional and psychological benefit; and (c) davening for their recovery. The concept of 'bikur' is to investigate critically to ensure that something is being dealt with properly - ie that the choleh is being looked after

7. רב חלבו חלש, נפק אכריו רב כהנא רב חלבו באיש, לא איכא דקא אתי, אמר להו: לא כך היה מעשה? בתלמיד אחד מתלמידי ר' עקיבא שחלה, לא נכנסו חכמים לבקרו, ונכנס ר' עקיבא לבקרו, ובשביל שכיבדו וריבצו לפניו חיה, א"ל: רבי, החייטני! יצא ר' עקיבא ודרש: כל מי שאין מבקר חולים - כאילו שופך דמים. כי אתא רב דימי אמר: כל המבקר את החולה - גורם לו שיחיה, וכל שאינו מבקר את החולה - גורם לו שימות. מאי גרמא? אילימא כל המבקר את החולה - מבקש עליו רחמים שיחיה, וכל שאין מבקר את החולה - מבקש עליו רחמים שימות, שימות ס"ד: אלא, כל שאין מבקר חולה - אין מבקש עליו רחמים לא שיחיה ולא שימות

נדריס לט:

Looking after the physical needs of a choleh can be a lifesaver (literally!)

8. הגה. וכל שביקר ולא ביקש עליו רחמים, לא קיים המצוה

רמ"א יורה דעה סימן שלה סעיף ד

If you don't daven for the choleh you have not done the mitzvah!

9. ה כשמבקש עליו רחמים, אם מבקש לפניו, יכול לבקש בכל לשון שירצה. ואם מבקש שלא בפניו, לא יבקש אלא בלשון הקדש. ויכלול אותו בתוך חולי ישראל, שיאמר: המקום ירחם עליך בתוך חולי ישראל.

שולחן ערוך יורה דעה סימן שלה: ה-ו

When davening in the presence of the choleh the tefilla can be in any language and should not mention the name of the choleh. When davening not in their presence, the tefilla should be in Hebrew and should include the name. A person should also include all other cholim in any 'refua sheleima' that he says

10. הגה: י"א שמי שיש לו חולה בביתו, ילך אצל חכם שבעיר שיבקש עליו רחמים. וכן נהגו לברך חולים בבהכ"נ, לקרא להם שם חדש, כי שנוי השם קורע גזר דינו

רמ"א יורה דעה סימן שלה: י

A person should also ask a gadol to daven for the choleh and make a 'misheberach' in shul. In some cases we even change the name of the person

C] Being with the Choleh

11. וַיֵּרָא אֵלָיו ה' בְּאֵלֵי מִמְרָא וְהוּא יֹשֵׁב בְּתַח־הָאֵהָל כְּחֹם הַיּוֹם. ב. וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים נֹצְבִים עָלָיו וַיֵּרָא וַיִּרְץ לִקְרָאתָם מִפֶּתַח הָאֵהָל וַיִּשְׁתַּחוּ אַרְצָה: ג. וַיֹּאמֶר אֶ-ד-נ-י אִם-נָא מְצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֶל-נָא תַעֲבֹר מֵעַל עַבְדְּךָ:

בראשית יח:

Hashem appears to Avraham at the beginning of parashat Vayera

12. וירא אליו - לבקר את החולה. אמר רבי חמא בר חנינא יום שלישי למילתו היה, וזא חקצ"ה ושאל בשלומו:

רש"י בראשית יח:

Rashi brings Chazal that He came to do bikur cholim after Avraham's mila. Q - How did Chazal see this in the passuk?

13. מיתבי: חלה הוא - נכנס לבקרו, חלה בנו - שואלו בשוק

נדריס לט.

In it clear in the gemara that just asking about someone in the street is better than nothing. Q - Is there a kiyum of bikur cholim if you phone the choleh? What if you visit when they are asleep?

14. המבקר את החולה לא ישב ע"ג מטה ולא ע"ג כסא ולא ע"ג ספסל, אלא מתעטף ויושב לפניו, שהשכינה למעלה מראשותיו. הגה: ודוקא כשהחולה שוכב על הארץ, דהיושב גזוב ממנו, אצל כששוכב על המטה מותר לישב על כסא וספסל

שולחן ערוך יורה דעה סימן שלה סעיף ג

The Shechina is present at the head of the choleh. One should therefore not sit higher than the Choleh or on the bed itself

D] Visiting Times

15. אין מבקרין החולה בג' שעות ראשונות של יום, מפני שכל חולה מיקל עליו חליו בבקר, ולא יחוש לבקש עליו רחמים. ולא בג' שעות אחרונות של יום, שאז מכביד עליו חליו ויטיאש מלבקש עליו רחמים.
שולחן ערוך יורה דעה סימן שלה סעיף ד

The halacha is not to visit early in the morning or late in the evening. The Sulchan Aruch gives the reason that you will not get a good picture of the illness and will not daven properly

16. אין מבקרין את החולה לא בשלש שעות ראשונות ביום, ולא בשלש אחרונות, מפני שהן מתעסקין בצרכי החולה
רמב"ם הלכות אבל פרק יד הלכה ה

The Rambam gives the reason that people are busy looking after the choleh at these times and you will get in the way. This will mean that visiting during permitted 'visiting hours' would be halachically acceptable

17. ואין זה איסור אלא עצה בעלמא לפיכך לא נהגו עתה לדקדק בזה
ערוך השולחן יורה דעה שלה:ח

The Aruch Hashulchan understands this entire halacha as helpful advice and not strictly binding

18. מצוה לבקר חולים. הקרובים והחברים נכנסים מיד; והרחוקים, אחר ג' ימים. ואם קפץ עליו החולי, אלו ואלו נכנסים מיד..
שולחן ערוך יורה דעה סימן שלה סעיף א

The Shulchan Aruch rules that those close to the choleh should visit immediately and others only after three days

19. ונראה דהטעם הוא כי היכי דלא ליתרע מזליה להטיל עליו שם חולה כשיכנסו לבקרו מיד גם הרחוקים וכדאמרין בפרק אין בין המודר (מ). רבא יומא קמא דחליש אמר לא תגלו לאינשי דלא ליתרע מזליה וכו' אבל קרובים וחברים שנכנסו תמיד בביתו גם כשאינו חולה ליכא הך חששא דליתרע מזליה ומשום הכי כשקפץ עליו החולי והכביד דכבר הוטל עליו שם חולי אף הרחוקין מבקרין אותו מיד

ב"ח יורה דעה סימן שלה:ב

The Bach explains that 'over-reacting' to the illness and rushing to visit too soon may actually cause the illness to get worse by designating the person as a 'choleh'. Close friends and family however who would normally visit more should come sooner since this will not be considered an over-reaction

E] Whom does one have to visit

חוכה שקשה לו הביקור

20. אין מבקרין לא לחולי מעים ולא לחולי העין ולא לחולי הראש. וכן כל חולי דתקיף ליה עלמא וקשה ליה דיבורא אין מבקרין אותו בפניו, אלא נכנסין בבית החיצון ושואלין ודורשין בו אם צריכין לכבד ולרבץ לפניו, וכיוצא בו, ושומעין צערו ומבקשים עליו רחמים

שולחן ערוך יורה דעה סימן שלה סעיף ח

Be sensitive when visiting someone who may be embarrassed. The best thing may be to wait outside and ask after them

גדול אצל קטן

21. אפילו הגדול ילך לבקר הקטן, ואפילו כמה פעמים ביום, ואפילו בן גילו. וכל המוסיף ה"ז משובח, ובלבד שלא יטריח לו.
שולחן ערוך יורה דעה סימן שלה סעיף ב

No one is too 'important' to visit others and everyone is important enough to deserve a visit

שונא

22. הגה: י"א דשונא יכול לילך לבקר חולה, ולא נראה לי, אלא לא יבקר חולה, ולא ינחם האבל שהוא שונאו, שלא יחשב ששמח לאידו, ואינו לו אלא צער, כן נראה לי.

רמ"א יורה דעה סימן שלה סעיף ב

Great sensitivity needs to be shown when visiting people with whom you don't get on

23. ומיהו הכל לפי מה שהיא השנאה ולפי מה שהם השונאים וכן אם השונא שולח לו מקודם שרוצה לבקרו או לנחמו והוא נותן לו רשות מותר ואדרבא מצד זה נעשה שלום ביניהם ולכן יש שכתבו שעכשיו נוהגין שהולך השונא דמביא לידי שלום

ערוך השולחן יורה דעה שלה:

The AHS rules that the situation depends on the relationship. Often the answer will be to call before you come

בן גילו

24. ילכו - זה ביקור חולים, היינו גמילות חסדים! - לא נצרכה אלא לבן גילו. דאמר מר: בן גילו נוטל אחד מששים בחליו, ואפילו הכי מבעי ליה למיזל לגביה.

בבא מציעא ל'

Even a 'ben gilo' must visit the sick, even though they take some of the illness away with them. But what is a ben gilo?

25. ובבן גילו - שנולד המבקר במזלו של חולה.

ר"ן נדרים לט:

The Ran says that a 'ben gilo' is born under the same star sign.

26. בן גילו - שנולד בפרק אחד ובמזל אחד

רש"י יבמות קכ.

Rashi says he is someone of the same age

אם יש סכנה

27. (יט) **כדי להצילם** - ומ"מ אם יש סכנה להמציל אינו מחויב דחיי קודם לחיי חבירו ואפילו ספק סכנה נמי עדיף ספיקו דידה מודאי דחברו אולם צריך לשקול הדברים היטב אם יש בו ספק סכנה ולא לדקדק ביותר כאותה שאמרו המדקדק עצמו בכך בא לידי כך

משנה ברורה סימן שכט ס"ק יט

If there is a possibility of infection which could be dangerous for the visit he is not mechuyav to go

28. (א) דברי תשו' הרדב"ז שסובר דאין לו לאדם להכניס עצמו בספק סכנת נפשות כדי להציל חבירו ואם מחמיר על עצמו בכך הר"ז חסיד שוטה. ועפ"ז עוררתי שם בקצרה דיוצא לפי דעתו שגם רופא אינו מחויב להכניס א"ע בספק סכנה כדי להציל חולה מסוכן שנגוע במחלה מדבקת ואין לו דרך להיזהר

(ב) אולם ציינתי שם גם לעיין בשו"ת רמ"א סי' י"ט, ולפי דבריו שם בתשובה יוכל לצאת לן שברופא כו"ע יודו שכן צריך ליכנס לספק סכנה כדי להגיש הטיפול לחולה, ועל אחת כמה שלא יקרא בשם חסיד שוטה אם יחמיר על עצמו ליכנס לספק הסכנה כדי להגיש הטיפול לחולה

(ד) ואולי סבר עוד הרמ"א דמחלה שלא מיעטו חז"ל ברוח קדשם לא נפטרנו ממצות ביקור חולים ומכיון שיש מצוה בהביקור א"כ המצוה בעידנא מיגנא ומצלא שלא ידבק מהחולה ולא תאוונה אליו כל רע וכמו שאנו קוראים מהמסופר על כמה וכמה שעסקו לשם שמים בנפגעים במחלות מדבקות ולא אוונה להם כל רע ... א"כ בנוגע לרופא הרי נוסף למה שמקיים בביקורו מצות ביקור חולים, שהן זהו הביקור חולים האמיתי ולכן יש לומר דעוד מכש"כ הוא דיש לו לסמוך על קיום מצוות גדולות אלה שגיננו עליו שלא יבוא לידי סיכון

והמדובר ברדב"ז הוא על כגון ליכנס לידי ספק סכנה מוחשית, כקציצת אבר שיכול להביא לו סיכון לכל גופו, או כגון ליכנס למקום לסטים וחיות טורפות או במעמקי מים וכדומה ומשא"כ כשהספק סכנה הוא בגלל סיבה מופשטת, ואינה מוחשית. בזה יש לומר דספק זה לא מיקרי כספק סכנה ממש ועל כן מותר ליכנס בה בכדי להגיש עזרה למסוכן בזה

ממש..... ברור שיוצא מכלל זה כל שהסכנה ודאית דאזי לא רק שאינו מחויב ליכנס בזה אלא גם אסור לו הדבר לסכן את עצמו בכך

שו"ת ציץ אליעזר חלק ט סימן יז - קונ' רפואה בשבת פרק ה

The Tzitz Eliezer here defines the parameters of what level of danger exempts a visitor and for that matter a doctor!

איש אצל אשה

29. בחולי מעים אין האיש משמש את האשה, אבל האשה משמשת את האיש

שולחן ערוך יורה דעה סימן שלה סעיף י

One should also be sensitive to issues of tzniut when visiting men/women

גוי

30. מפרנסים עניי נכרים עם עניי ישראל, ומבקרין חולי נכרים עם חולי ישראל.... מפני דרכי שלום

גיטין סא.

We see to the chesed needs of non-Jews too because of 'darchei shalom'

31. מבקרין חולי עובדי כוכבים, מפני דרכי שלום.

שולחן ערוך יורה דעה סימן שלה סעיף ט

This is paskened in Shulchan Aruch

F] Shabbat

32. יכולים לנחם אבלים בשבת, וכן יכולים לבקר את החולה. ולא יאמר לו כדרך שאומר לו בחול, אלא אומר לו: שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבא ורחמי מרובים ושבתי בשלום.

שולחן ערוך או"ח סימן רפ"ז

One can do bikur cholim on Shabbat but should say 'shabbat hi milizok'

33. לכל חולה שיש בו סכנת היום זועקים ומתחננין..... הגה: וכן מותר לברך החולה המסוכן, בו ביום

שולחן ערוך או"ח סימן רפ"ח

We can also make public tefilla on Shabbat for someone who is seriously ill

34. **המסוכן בו ביום**- אבל מי שאינו מסוכן לא וכשעושיין מי שבירך לחולה שאין בו סכנה אומר שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבוא. ולברך המקשה לילד בודאי מותר דהא בכלל מסוכנת היא וכן היולדת בתוך שבוע ראשון ג"כ נראה דלכו"ע אין להחמיר:

מ"ב שם

We also make a 'mischeberach' on Shabbat for someone who is not seriously ill

G] Distressed Patients

35. חולה שמת לו מת, אין מודיעין אותו, שמא תטרף דעתו עליו. ואין קורעין חלוקו, ואין בוכין ואין מספידין בפניו, שלא ישבר לבו; ומשתיקין את המנחמין מפניו

שולחן ערוך יורה דעה סימן שלו

An ill person should be protected from news which may upset him

36. אומרים לו שיתן דעתו על ענייניו, אם הלוח או הפקיד אצל אחרים, או אחרים הלוח או הפקידו אצלו, ואל יפחד מפני זה מהמות

שולחן ערוך יורה דעה סימן שלה סעיף ז

Someone who is very seriously ill should be (sensitively!) encouraged to put his affairs (including financial) in order

37. נטה למות, אומרים לו: התודה, ואומרים לו: הרבה התודו ולא מתו, והרבה שלא התודו, מתו, ובשכר שאתה מתודה אתה חי, וכל המתודה יש לו חלק לעולם הבא. ואם אינו יכול להתודות בפיו, יתודה בלבו. ואם אינו יודע להתודות, אומרים לו: אמור: מיתתי תהא כפרה על כל עונותי. וכל אלו הדברים אין אומרין לו בפני ע"ה, ולא בפני נשים, ולא בפני קטנים, שמא יבכו וישברו לבו.

שולחן ערוך יורה דעה סימן שלח סעיף א

As death approaches, a person looking after the choleh should encourage him to turn his thoughts to teshuva

38. אמר רב: כל המבקר את החולה - ניצול מדינה של גיהנם, שנאמר: (תהלים מא) **אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטהו ה'.** אין דל אלא חולה, שנאמר: אין רעה אלא גיהנם, שנאמר: ואם ביקר מה שכרו? מה שכרו? כדאמר: ניצול מדינה של גיהנם! אלא מה שכרו בעוה"ז? (תהלים מא) **ה' ישמרהו ויחייהו ואושר בארץ ואל תתנהו בנפש אויביו,** יי' ישמרהו - מיצר הרע, ויחייהו - מן היסורין, ואושר בארץ - שיהו הכל מתכבדין בו, ואל תתנהו בנפש אויביו - שיזדמנו לו ריעים כנעמן שריפו את צרעתו, ואל יזדמנו לו ריעים כרחבעם שחילקו את מלכותו

נדריס מ.